

RECURSOS EDUCATIUS EN OBERT.

NOTA INTRODUCTÒRIA

Sally Johnstone

El fòrum va engegar amb una reflexió general sobre els recursos educatius en obert. Durant la primera sessió, el grup va tenir l'oportunitat de discutir el concepte, la terminologia i els tipus de projectes endegats. Es tractava d'una visió general que havia de servir de rerefons per a presentar i debatre les iniciatives i els problemes específics que es van tractar tot seguit.

El moviment pels REO (recursos educatius en obert) treballa arreu del món per incrementar la capacitat intel·lectual humana. ... La UNESCO pot estimular el desenvolupament dels REO en els àmbits de l'ensenyament, la cultura i la religió per millorar l'entesa mútua per la pau internacional (UNESCO, 2004).

Tot i que no hi ha dubte que els sistemes i les institucions d'ensenyament superior d'arreu del món s'enfronten amb reptes inèdits a l'hora de satisfer la demanda creixent de formació inicial i contínua, tampoc no n'hi ha respecte de l'existència d'avenços que incrementaran l'accés, flexibilitzaran les oportunitats d'aprenentatge i contribuiran a contenir el ràpid creixement dels costos.

Atesa la major disponibilitat de tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), les persones que participen en l'ensenyament i en l'aprenentatge tenen a l'abast un gran nombre de recursos procedents de fonts diverses. Tanmateix, són recursos difícils de trobar si no es du a terme una important tasca de recerca. Una vegada trobats, la dificultat rau a saber si són de bona qualitat. Una cerca a la xarxa sobre una matèria determinada sol generar massa referències; segur que en algun lloc dels enllaços proposats hi ha la informació que busquem, però poca gent té prou temps per a explorar-los tots.

L'ús del web com a eina per a impartir matèries és molt habitual entre els membres del cos docent universitari, raó per la qual cada vegada hi ha més contingut d'estudis en format electrònic. Tanmateix, fins fa ben poc, sistemes de propietat amb contrasenya impediend accedir-hi. El moviment pels Recursos Educatius en Obert vol enderrocar les barreres i fomentar i possibilitar que el contingut es comparteixi lliurement. Podem comparar el concepte de recursos educatius en obert amb el programari lliure i de codi obert (FOSS). Amb el FOSS, els usuaris poden modificar el programari per adaptar-lo a allò que necessiten; els REO els permeten adaptar contingut. De fet, la tasca dels investigadors acadèmics s'ha compartit durant molt de temps en publicacions; amb la idea que el coneixement en cada àmbit d'estudi creixerà més ràpidament si no cal repetir la recerca que han fet d'altres. Els REO apliquen la idea dels acadèmics als materials i eines per a l'ensenyament. Amb els REO, els acadèmics d'arreu del món poden partir de la pedagogia, el coneixement i les eines creades per col·legues seus a fi de millorar el procés d'aprenentatge de l'estudiant.

1. RECURSOS EDUCATIUS EN OBERT I ACCÉS OBERT: DEFINICIONS

El terme "recursos educatius en obert" es creà el juliol del 2002, en el marc del Fòrum sobre l'Impacte del Material Docent en Obert en l'Ensenyament Superior dels països en vies de desenvolupament organitzat per la UNESCO. Els que hi participaren van definir els recursos educatius en obert com:

L'aportació en obert de recursos educatius, possibilitada per les tecnologies de la informació i la comunicació, per a la consulta, ús i adaptació sense finalitats comercials per part d'una comunitat d'usuaris (UNESCO, 2002).

El concepte de REO és molt ampli. D'iniciatives i materials en línia classificables com a recursos educatius, n'hi ha molts i són ben diversos: des d'estudis i components d'estudis fins a col·leccions museogràfiques, publicacions en accés obert i obres de referència. I, amb el temps, el terme, a més de contingut, ha anat incorporant també programari de gestió d'aprenentatge i de contingut; eines de desenvolupament de contingut, i criteris i eines de concessió de llicència per a publicar recursos digitals. Són eines que permeten als usuaris adaptar els recursos segons les seves necessitats culturals, lingüístiques, curriculars i pedagògiques.

Recursos Educatius en Obert. Nota Introductoria de Sally Johnstone està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/)

El fòrum només se centrarà en l'aportació i l'ús en obert d'elements i materials; és a dir, contingut en obert per als estudis. Encara queda marge per explorar una gran varietat de projectes; des d'iniciatives adreçades a desenvolupar i a aportar programes d'aprenentatge complets, institucions que publiquen els materials que fan servir en el procés d'ensenyament propi (per exemple, plans d'estudi, apunts de classes, llistes de lectura, avaluacions), fins a llocs on s'apleguen elements d'estudis de moltes institucions diferents. D'altres iniciatives contribueixen a l'aportació i ús de contingut obert; per exemple, desenvolupant programari o creant comunitats d'ús. El contingut en obert pot ésser un recurs valuós, ajut i catalitzador per a professors i estudiants, però no està pensat per a substituir l'aprenentatge a distància i obert de caràcter institucional. L'ús de contingut en obert no serveix per a acreditar l'usuari.

2. TROBADES DE LA UNESCO: EXPLORACIÓ DEL POTENCIAL

El Fòrum 2002 sobre l'Impacte del Material Docent en Obert en l'Ensenyament Superior dels països en vies de desenvolupament va acollir representants d'universitats d'onze països i, també, representants d'organitzacions internacionals i no governamentals (ONG). Tenia per objectiu estudiar les possibilitats dels materials docents en obert (terme que es va substituir durant el fòrum pel nou terme "recursos educatius en obert") i les qüestions associades amb la matèria. Es va concloure que l'èxit d'abast mundial dels recursos educatius en obert dependria d'una comunitat que pogués -en un context de limitacions tècniques mínimes- accedir al material i adaptar-lo, traduir-lo, produir-lo, oferir-lo i fer-ne ús. Va finançar la reunió la Fundació William and Flora Hewlett, que, en el seu programa educatiu, atribueix als REO un paper principal i, a més, ha finançat una àmplia gamma de projectes.²

El 2004, en el Segon Fòrum Mundial de la UNESCO sobre Garantia de Qualitat Internacional, Acreditació i Reconeixement de Qualificacions en l'Ensenyament Superior, es va dedicar tota una sessió als recursos educatius en obert. Rere les presentacions, un grup de treball va elaborar la llista dels REO, que incloïa:

- recursos d'aprenentatge: material docent, mòduls de contingut, objectius d'aprenentatge, eines de suport i avaluació de l'estudiant, comunitats virtuals d'aprenentatge;
- recursos de suport per al professorat: eines per a professors i materials de suport que els permetin crear, adaptar i fer servir els REO, a més de materials de formació del professorat i altres eines educatives;
- recursos per a garantir la qualitat de l'ensenyament i de les pràctiques educatives

Els participants van identificar un paper per a la UNESCO, que s'expressava en la citació que es presenta al començament del capítol. A més, van ressaltar el fet que els REO, a més de tenir potencial per a incrementar la qualitat de la informació i de l'ensenyament, també poden contribuir a homogeneïtzar l'ensenyament. Els REO que es creen només en uns pocs països i que es difonen a la resta de països podrien constituir una amenaça per a la diversitat cultural.

3. INICIATIVES DE REO: ALGUNS AVENÇOS

El moviment pels REO es va visibilitzar considerablement el 2001, quan Charles Vest, aleshores president del Massachusetts Institute of Technology (MIT), va anunciar que el MIT volia publicar a la xarxa tots els materials d'estudis perquè tothom en pogués disposar. La decisió va acabar en el projecte OpenCourseWare (OCW)³, que l'octubre del 2005 incloïa un miler de cursos. A més, s'estan creant consorcis de contingut en obert com a resposta a l'OCW del MIT, tant per ampliar l'accés als materials del MIT (per exemple, Recursos Oberts de la Xina per a l'Ensenyament⁴ com per desenvolupar projectes de contingut en obert propis (per exemple l'Aliança pels OCW del Japó⁵).

D'aleshores ençà, hi ha universitats nord-americanes que han seguit l'exemple del MIT (Johnstone, 2005), però han escollit centrar-se en àrees temàtiques específiques per fer-les de contingut en obert (per exemple, enginyeria agrícola, salut pública, odontologia, tecnologia instructiva). Mentre que una part prou important del contingut en obert prové d'universitats, també hi ha iniciatives en altres àmbits.

Recursos Educatius en Obert. Nota Introductoria de Sally Johnstone està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/)

Malgrat que el projecte OpenCourseWare del MIT és un dels models més coneguts i copiats, hi ha altres projectes importants de REO que han treballat des de perspectives diferents i han obtingut resultats molt diferents. El projecte Connexions⁶ de la Universitat Rice de Texas té dos components. El component Content Commons ofereix material desenvolupat col·laborativament que es pot modificar per a qualsevol finalitat. En el segon component hi ha les eines FOSS, que ajuden els estudiants, instructors i autors a gestionar la informació disponible a Content Commons. Docents d'arreu del món col·laboren amb els materials, dels quals fan ús a Content Commons, principalment en les àrees d'enginyeria i educació musical.

La iniciativa d'aprenentatge en obert (OLI, per les sigles d'Open Learning Initiative) de la Universitat Carnegie Mellon ofereix una altra perspectiva⁷. La iniciativa, desenvolupada per científics del cognitivisme, experts en la interacció entre l'ésser humà i l'ordinador i el cos docent de Carnegie Mellon, cerca oferir "un nou paradigma per a l'ensenyament en línia" (Carnegie Mellon, 2005). Els cursos complets d'OLI tenen aspectes innovadors, entre els quals tutors cognitius, laboratoris virtuals, experiments en grup i simulacions. Són eines amb les quals els acadèmics d'altres universitats poden desenvolupar contingut propi en un entorn pedagògicament ric.

El projecte Creative Commons⁸ vol facilitar el desenvolupament i l'ús dels REO resolent qüestions de drets d'autor. Aquesta organització sense ànim de lucre, desenvolupada per juristes, ofereix llicències flexibles per al treball creatiu. Ho fa amb l'objectiu d'oferir als productors de contingut en web més opcions que no es limitin a "en obert per a tothom" o "en obert per a ningú". Creative Commons espera construir un gruix de llicències de drets d'autoria raonables i flexibles per a afrontar unes regles predeterminades cada vegada més restrictives.

D'entre els projectes REO presents, destaquen els següents:

- Wikipedia:⁹ una enciclopèdia en línia, desenvolupada i mantinguda en comunitat, que l'octubre del 2005 tenia més de dos milions d'entrades, en més de cent llengües;
- EduTools:¹⁰ finançat per la Fundació Hewlett, EduTools ofereix ressenyes de productes de programari de gestió de cursos i una eina de suport per a la presa de decisions, a més de revisions d'estudis;
- la Biblioteca Digital Africana;¹¹
- Knowledge Commons;¹²
- l' Open Content Alliance (Aliança de Contingut en Obert):¹³ un treball col·laboratiu d'un grup d'organitzacions culturals, tecnològiques, no lucratives i governamentals d'arreu del món per a construir un arxiu permanent de text digitalitzat i contingut multimèdia en diverses llengües.

El món dels REO ja és força ric, però, de feina per fer, encara en queda.

4. EL MOVIMENT REO MIRANT ENDAVANT

Marshall Smith, director del Programa Educatiu de la Fundació William and Flora Hewlett, aporta la visió següent del moviment REO:

A la xarxa, de material disponible n'hi ha molt; tanmateix, la manera com sol estar organitzat no és eficaç per contribuir a incrementar la qualitat de la instrucció. Amb els projectes de materials docents en obert, el professorat de qualsevol lloc del món pot veure exactament de quina manera els col·legues presenten als estudiants un cos de coneixement específic. Aquest conjunt en expansió de recursos pot incrementar la qualitat de l'ensenyament a tot el món (comunicació personal, octubre de 2005).

El suport al moviment pels REO és un element principal dins el programa educatiu de la Fundació Hewlett. De fet, la Fundació ha contribuït a molts dels projectes esmentats. Tanmateix, mantenir el moviment pels REO serà una empresa complexa i no és possible identificar per endavant molts dels problemes i variables.

Recursos Educatius en Obert. Nota Introductoria de Sally Johnstone està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0 No adaptada de Creative Commons](#)

El moviment pels REO va sorgir de la iniciativa d'un grup d'institucions, petit i deliberadament divers, que explorava i desenvolupava recursos. Quan es vagin afegint més institucions i materials procedents de més estudis a la combinació, el moviment pels REO podrà servir a un grup més ampli d'estudiants. Els proveïdors inicials contribueixen al contingut d'estudis, però s'estan engegant altres projectes per crear recursos bibliotecaris, docents i comunitats d'aprenentatge en línia.

Per a triomfar, caldrà molta gent creativa disposada a contribuir als recursos i a fer-ne ús. El moviment pels REO es pot veure com un compromís molt gran, però assolible, per compartir capital intel·lectual. D'aquí a deu anys, els primers proveïdors i usuaris, els pioners, gairebé no podran reconèixer el moviment. Per ser eficaços, els REO hauran d'avançar fins aconseguir satisfer les necessitats en evolució de la comunitat de l'ensenyament superior.

REFERÈNCIES

Carnegie Mellon. 2005. Open Learning Initiative:project overview, <http://www.cmu.edu/oli/overview/index.html> (Data d'accés: 20 d'octubre de 2005.)

Johnstone, S. M. 2005. Open Educational Resources serve the world. EDUCAUSE trimestral, Vol. 28, núm. 3, pàg. 15-18.

UNESCO. 2002. Fòrum sobre l'Impacte del Material Docent en Obert en l'Ensenyament Superior dels països en vies de desenvolupament: Informe final, <http://www.wcet.info/resources/publications/unescofinalreport.pdf> (Data d'accés: 20 d'octubre de 2005.)

-----, 2004. Segon Taller, Construir partenariats: ampliar l'accés a

Recursos Educatius en Obert (REO) de qualitat: informe per al plenari. Segon Fòrum Mundial de la UNESCO sobre Garantia de Qualitat Internacional, Acreditació i Reconeixement de Qualificacions en l'Ensenyament Superior: globalització i ensenyament superior, París 28-29 Juny 2004.

2 <http://www.hewlett.org/Programs/Education/OER/>

3 <http://web.mit.edu/ocw/>

4 <http://www.core.org.cn/en/>

5 <http://www.jocw.jp/sub2.htm>

6 <http://cnx.rice.edu/>

7 <http://www.cmu.edu/oli>

8 <http://www.creativecommons.org>

9 <http://www.wikipedia.org>

10 <http://www.edutools.info>

11 <http://www.africaeducation.org/adl>

12 <http://www.edclicks.com/>

13 <http://www.opencontentalliance.org/>

Recursos Educatius en Obert. Nota Introductoria de Sally Johnstone està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/)